

► Ζήνων Ζαμπακίδης-Βασιλική Μαρκάκη Στη Σμύρνη των θαυμάτων

■ Συνέντευξη στον Κώστα Στοφόρο

► Πώς προέκυψε η ιδέα για το βιβλίο;
Β.Μ., Ζ.Ζ.: Φέτος κλείνουν 100 χρόνια από τη μεγάλη καταστροφή της Σμύρνης κι αυτό είναι ένας λόγος από μόνος του. Δυστυχώς, σε σύγκριση με άλλα ιστορικά γεγονότα που άλλαξαν την πορεία του ελληνικού κράτους, το συγκεκριμένο φαίνεται πάντα να παραβλέπεται κάπως. Δογικό καθώς κουβαλά έντονα συναισθήματα, όχι εθνικής περηφάνιας. Κι ενώ ξέραμε ορισμένα ιστορικά στοιχεία για την καταστροφή και τα όσα ακολούθησαν, είχαμε περιορισμένες γνώσεις για την ίδια τη ζωή στη Σμύρνη πριν το 1922. Έτσι αποφασίσαμε να γράψουμε ένα ιστορικό παραμύθι για τη ζωή στην ιδιαίτερη αυτή πόλη. Η εικονογράφος μας Άννα Τζώρτζη με πολλή ευαισθησία ήρθε με τα μολύβια της και ζωντάνεψε τους χαρακτήρες!

Εκατό χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή και τον ξεριζωμό, ήδη έχουν κυκλοφορήσει και αναμένονται πολλές εκδόσεις που σχετίζονται με την επέτειο. Για το ενήλικο κοινό τα πράγματα είναι σχετικά απλά καθώς ήδη υπάρχουν πολλά σημαντικά μυθιστορήματα και ιστορικά έργα στα οποία μπορούν να αναπρέξουν. Για τα παιδιά είναι λίγο πιο περιορισμένα τα πράγματα. Δύσκολο να μιλήσεις για ένα τέτοιο θέμα, ειδικά στις μικρότερες ηλικίες. Με χαρά λοιπόν πήρα στα χέρια μου το βιβλίο των Ζήνωνα Ζαμπακίδη-Βασιλικής Μαρκάκη «*Η Μυρτώ και η Σμύρνη των θαυμάτων*» που κυκλοφόρησε

πρόσφατα από τις εκδόσεις Πατάκη και μάλιστα με εξαιρετική εικονογράφηση από την Άννα Τζώρτζη, που πραγματικά ζωντανεύει με τις εικόνες της τη Σμύρνη ένα χρόνο πριν την Καταστροφή. Οι συγγραφείς μάς ταξιδεύουν πίσω στον χρόνο δείχνοντάς μας όψεις της πόλης και της καθημερινότητάς της, όπου την ομορφιά σκιάζουν όλα αυτά που θα φέρει το μέλλον. Η μικρή ηρωίδα, η Μυρτώ επισκέπτεται τους εκεί συγγενείς της, ερχόμενη από τη Χίο για να περάσει το καλοκαίρι του 1921. Όλα μοιάζουν μαγικά, όπως τα βλέπουμε και μέσα από τα μάτια ενός παιδιού, κάτι που κάνουν με πειστι-

κό τρόπο οι δυο συγγραφείς. Όμως ο επίλογος προετοιμάζει τους μικρούς αναγνώστες για τη δυσωπώνη συνέχεια. Στην επιστροφή στη Χίο θα πάει μαζί και η ξαδέλφη της η Αθηνά που οι γονείς της τη στέλνουν για λόγους ασφαλείας στο ελληνικό νησί, να πάει εκεί σχολείο την επόμενη χρονιά... Το βιβλίο αυτό δίνει τη δυνατότητα και στους εκπαιδευτικούς να μιλήσουν για τη Σμύρνη και την Καταστροφή, με έναν τρόπο που θα βοηθήσει καλύτερα στην κατανόηση του δράματος. Το τέλος του βιβλίου παρατίθενται ενδιαφέρουσες πληροφορίες και εικόνες (καρτ ποστάλ κ.ά.) για τη Σμύρνη της εποχής.

κάποια θα ήταν τα δύο βιβλία του Ηλία Βενεζή, «*το Νούμερο 3328*» και η «*Αιολική Γη*». Μέσα από αυτά όπως και γενικά μέσα από τα κλασικά βιβλία για τη Μικρασιατική Καταστροφή μπορεί κάποιος να αισθανθεί πραγματικά πώς ήταν η ζωή των Ελλήνων στη Μικρά Ασία και μέσα από τις σελίδες να νιώσει τους ρυθμούς της και τις μυρωδιές της. Είναι το αποτύπωμα των εμπειριών των ανθρώπων που έζησαν εκεί και ξεριζώθηκαν και ως τέτοιο είναι αναντικατάστατο!

«**Πρέπει να λέμε την αλήθεια στα παιδιά,» έλεγε ο Αναγνωστάκης. Αλλά πώς;**
Β.Μ.: Συμφωνώ με τη ρήση, αν και φυσικά η αλήθεια προσαρμόζεται στην ηλικία στην οποία αναφερόμαστε. Ένα κλισέ που όμως με βρίσκει απόλυτα σύμφωνη είναι πως μόνο μαθαίνοντας για το παρελθόν μπορούμε να αποφύγουμε αντίστοιχα λάθη στο μέλλον. Στην περίπτωση της Μικρασιατικής Καταστροφής, μέσα από τον πόνο και την καταστροφή δόθηκε τεράστια ώθηση στο ελληνικό κράτος αφού τόσα φωτισμένα μυαλά με γνώσεις επιχειρηματικότητας και διοίκησης εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα. Παράλληλα οι Ελλαδίτες ήρθαν σε επαφή με φαγητά, συνήθειες και έθιμα που τελικά αγκάλιασαν και υιοθέτησαν. Ίσως τέτοια παραδείγματα να είναι οι κόκκινες κλωστές που μπορεί κάποιος να πιάσει για να ξετυλίξει το κουβάρι της Ιστορίας με σεβασμό και στην ιστορική αλήθεια αλλά και στις παιδικές ψυχές.
Ζ.Ζ.: Είναι σωστή η προσέγγιση του Αναγνωστάκη αν και ειδικά για θέματα όπως η Καταστροφή της Σμύρνης υπάρχει και μια συναισθηματική αλήθεια που είναι πραγματικά δύσκολο να μεταφερθεί. Ίσως η βάση είναι να αποφύγουμε ωραιοποιήσεις και επιφανειακές εξηγήσεις. Να μιλήσουμε καθαρά στα παιδιά, ανάλογα με την ηλικία τους, για την ελληνική Ιστορία, για τις καταστροφές που δέχθηκε το ελληνικό έθνος και τις αιτίες τους αλλά και τα ελληνικά ηθικά ολισθήματα. Ο στόχος είναι μέσα από αυτή τη ζύμωση να βοηθήσουμε τα παιδιά να ενωθούν πραγματικά με την ελληνική Ιστορία που συχνά τη θεωρούν βαρετή και αδιάφορη αλλά και να μάθουν από τα λάθη του παρελθόντος!

Γιατί διαλέξατε το 1921 ως χρόνο που διαδραματίζεται η ιστορία;
Β.Μ.: Το 1921 είναι μια δύσκολη χρονιά για τη Σμύρνη και τη Μικρά Ασία. Ο ελληνικός στρατός βρίσκεται στα ενδότερα της Μικράς Ασίας, οι διπλωματικές σχέσεις με την Τουρκία έχουν διακοπεί, πολλοί Έλληνες ανησυχούν για τις εξελίξεις. Κοιτολογίες ηχούν τα τύμπανα του πολέμου. Όμως η ηρωίδα μας, η μικρή Χιωτοπούλα Μυρτώ που ξεκαλοκαιριάζει σε συγγενείς της στη Σμύρνη δεν τα γνωρίζει αυτά καθώς «ρουφάει» όσα έχει η πόλη να της προσφέρει – πράγματα που δεν έχει ξαναδεί ποτέ! Το βιβλίο μας λοιπόν «πιάνει» το παρά-ένα μιας κρίσιμης στιγμής της ελληνικής Ιστορίας. Όμως πρωταγωνιστές είναι οι άνθρωποι και η καθημερινότητά τους – και δευτερευόντως τα γεγονότα που εκτυλίσσονται παράλληλα. Βέβαια, ένας μεγαλύτερος αναγνώστης που γνωρίζει τα γεγονότα θα βιώσει το παραμύθι με συγκίνηση, με τη σκέψη ότι σε λίγους μήνες όλα όσα περιγράφονται θα έχουν τελειώσει.

φωτογραφιών ήταν περιορισμένη, υπάρχουν σημεία της πόλης, ακόμα και διάσημα καφέ ή εστιατόρια, για τα οποία δεν υπάρχουν απεικονίσεις. Επειδή δεν θέλαμε να είμαστε ανακριβείς αυτό ήταν αρκετά περιοριστικό! Ταυτόχρονα ένα ίσως μεγαλύτερο πρόβλημα είναι ότι οι προσλαμβάνουσες των παιδιών σήμερα, ειδικά στις μεγαλουπόλεις, δεν περιέχουν ουσιαστικά κοινό τόπο με τις εικόνες και τη ζωή της Σμύρνης έναν αιώνα πριν. Οπότε έπρεπε οι περιγραφές μας να λειτουργήσουν ως γέφυρα ανάμεσα στον κόσμο του σήμερα και τη Σμύρνη του τότε. Σε αυτό φυσικά βοήθησε η αφάνταστα η εμπνευσμένη εικονογράφηση της Άννας Τζώρτζη!

διαδικασία;
Β.Μ.: Έχουμε μεγαλώσει με τα κλασικά – τα «*Ματωμένα Χώματα*» της Διδούς Σωτηρίου, που δεν προσπάθησε να συγκαλύψει ή να ωραιοποιήσει τίποτε απολύτως και γι' αυτό άγγιξε και αγγίζει ακόμη τους νεαρούς αναγνώστες. Από τα σύγχρονα αγαπώ ξεχωριστά το «*Άγαλμα που Κρύωνε*», του Χρήστου Μπουλιώτη. Η λογοτεχνία επιτρέπει να ρίξει ο αναγνώστης μια κλεφτή ματιά στα γεγονότα μιας άλλης εποχής και παράλληλα να αφήσει τη φαντασία του ελεύθερη να οραματιστεί. Στην περίπτωση του δικού μας βιβλίου αφήσαμε το τέλος ανοιχτό, χωρίς να αναφέρουμε τι ακολούθησε, για να επιτρέψουμε συζητήσεις για όσα συνέβησαν. Με οδηγό τη διερευνητική διαδικασία ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιτρέψει στα παιδιά να ανακαλύψουν την αλήθεια μόνα

Ποια άλλα βιβλία θα προτείνατε για τα παιδιά σε σχέση με το 1922; Πώς μπορεί να αξιοποιηθεί η λογοτεχνία στην εκπαιδευτική

Η λογοτεχνία επιτρέπει να ρίξει ο αναγνώστης μια κλεφτή ματιά στα γεγονότα μιας άλλης εποχής και παράλληλα να αφήσει τη φαντασία του ελεύθερη να οραματιστεί

τους, ξεφεύγοντας από τη στεία αφήγηση ιστορικών γεγονότων των σχολικών βιβλίων.
Ζ.Ζ.: Είναι δύσκολη η πρόταση ενός βιβλίου για ένα θέμα τόσο συναισθηματικά φορτισμένο όπως η Μικρασιατική Καταστροφή. Το κάθε παιδί έχει τις δικές του ευαισθησίες και βέβαια σε μικρότερες ηλικίες κάποια βιβλία είναι απαραίτητα. Αν ήταν να προτείνω